

Orthopedagoge Romée Masselink en docente Sara van Wetten

Duin- en Bollenstreek

De Maatwerkklas: passend onderwijs in de ISK

‘Het mooiste is dat leerlingen ook doorstromen naar regulier’

Eva Klooster

ISK-leerlingen hebben uiteenlopende talenten en behoeften. Een deel van de leerlingen heeft specifieke begeleiding nodig en heeft mogelijk baat bij gespecialiseerd onderwijs. Maar hoe organiseer je dit voor nieuwkomers die nog onbekend zijn met de Nederlandse taal? Scholen voor voortgezet speciaal onderwijs (VSO) hebben meestal geen NT2-expertise in huis. En de ISK's kunnen op hun beurt de condities van het VSO niet bieden. En zo komt het voor dat nieuwkomersleerlingen met specifieke behoeften thuis komen te zitten.

Dat moet anders, vonden bevlogen teamleden bij ISK Duin- en Bollenstreek. Waarom zorgen wij niet zelf voor de juiste condities binnen onze school? Orthopedagoog Romée Masselink en docente Sara van Wetten gingen aan de slag met deze vraag. Zij bezochten verschillende VSO-locaties,

keken mee in ZML-klassen¹ en gingen op zoek naar passend materiaal. Zowel de ISK-teamleiding als het Samenwerkingsverband V(S)O Duin- en Bollenstreek ondersteunden dit proces vanaf de start. Beleidsregisseur Jeroen van 't Wout van het Samenwerkingsverband licht toe.

‘De ISK gaf bij ons aan dat zij steeds vaker leerlingen aangemeld kregen waarbij ze onvoldoende zicht hadden op de onderwijsmogelijkheden en bij wie ook nog aan de onderwijs voorwaardelijke zaken gewerkt moest worden. Dat lukte niet in de ISK-groepssetting en de welwillende hulpverleners die vanuit de gemeente aan de school waren gekoppeld. De school dreigde verstrikt te raken. Ook wij zagen dat het anders moest. Als Samenwerkingsverband richten wij ons op het mogelijk maken van passend onderwijs aan kinderen die aangewezen zouden zijn op het

¹ Het ZML-onderwijs is gericht op kinderen die zeer moeilijk leren en/of die een verstandelijke (meervoudige) handicap/beperking hebben.

Jeroen van 't Wout

gespecialiseerd onderwijs en ook de afstemming met de gemeenten daarin. Dus hebben wij het proces gesteund. De Maatwerkklas is eigenlijk een heel erg logische oplossing voor leerlingen die anders mogelijk thuis zouden zitten.'

De Maatwerkklas

Inmiddels draait de Maatwerkklas al een paar jaar op ISK Duin- en Bollenstreek. De leerlingen krijgen een combinatie van speciaal- en ISK-onderwijs. Een ervaren (vaste) ISK-docent en een jeugdhulpverlener staan dagelijks samen voor de klas en zij krijgen daarbij ondersteuning van een orthopedagoog. Het samenbrengen van deze expertisen en de gezamenlijke inspanningen vanuit de ISK, het Samenwerkingsverband en de gemeente, hebben ertoe geleid dat er sprake is van hoopvolle resultaten bij de leerlingen. In dit artikel staat beschreven welke dat zijn en wat ervoor nodig was.

In de Maatwerkklas zitten acht leerlingen die zoals in het plan staat 'beduidende ondersteuning' nodig hebben. Het gaat om leerlingen die in een reguliere ISK-klas niet kunnen functioneren vanwege bijvoorbeeld ernstige leer- of gedragsproblemen. Vaak is de achterliggende oorzaak van de problemen niet duidelijk.

De dagelijkse gang van zaken in de Maatwerkklas is deels 'afgekeken' bij het ZML-onderwijs en cluster 4 VSO en hun specialistische aanpak. Zo wordt er maximaal ingezet op voorspelbaarheid. Samengevat komt dat neer op een vast dagprogramma in een vast lokaal, met voor iedere leerling een vaste tafel met een eigen kastje en vooral vaste gezichten voor de klas. Net als in het primair onderwijs kent de klas verschillende 'thema-hoeken', zoals een speelhoek en een theehoek. Dat laatste was een idee van mentor Siepi van der Meer, om de leerlingen een plek te bieden waar zij op 'een gezellige manier' Nederlands kunnen oefenen.

Twee vaste (parttime werkende) docenten kijken op detail naar de leerachterstanden en begeleiden het individuele leertraject van iedere leerling. Bij de start van de dag vinden de leerlingen het materiaal van die dag in hun persoonlijke ladekastje, naast hun vaste bureau. Ze kunnen hun persoonlijke taken van die dag op eigen tempo doorwerken. De jeugdhulpverlener begeleidt de leerlingen op school bij de sociaal-emotionele ontwikkeling en de interactie met volwassenen en leeftijdsgenoten. Door de unieke combinatie van NT2 en jeugdhulpexpertise lukt het om de leerlingen zowel maatwerk te bieden op de leer- als op de sociaal-emotionele ontwikkeling. Wat betreft docente Sara van Wetten zorgt niet alleen de combinatie van expertisen voor het succes, ook de inrichting van het lokaal en het materiaal helpen daarbij. De toenmalige teamleider gaf veel ruimte om passend materiaal aan te schaffen. Inmiddels is duidelijk hoe belangrijk dat is geweest, vertelt Sara.

'We hebben materiaal dat past bij deze leerlingen. Het is heel fysiek, materialen die je aan kan raken, puzzels, zitzakken, spellen als vier op een rij, kralen rijgen om te tellen en we gebruiken klei en mandala's om stress te verminderen.'

Leerlingen met uiteenlopend profiel

Ook gedragswetenschapper Romée Masselink is enthousiast. Zij volgt de leerlingen vanaf de start. Terwijl Romée de leerlingen rustig observeert heeft ze een grote glimlach. Ze ziet iedere ontwikkeling en denkt mee met de docenten. Kan zij een profiel schetsen van de leerlingen in de Maatwerkklas?

'Het zijn leerlingen met een zeer uiteenlopend profiel. Wat ze gelijk hebben is dat hun gedrag of leerontwikkeling opvalt of stagneert en vooral dat nog niet duidelijk is waardoor dat komt. We hebben nu bijvoorbeeld kinderen op school die in Oekraïne in een soort tehuis hebben gezeten. Een van hen kwam in de klas met grote leerachterstanden. Hij was elf jaar maar gedroeg zich als een klein kind. Hij ging de hele

Mentor Siepi en jeugdhulpverlener Anita in de klas

dag op zijn kop onder de tafel zitten en wilde aan alles ruiken en voelen. Door de begeleiding en structuur in de Maatwerkklas is hij nu een sociale vrolijke leerling. Een andere leerling uit Oekraïne hilde constant, hij sprak geen woord, luisterde nergens naar en liep constant weg. De laatste weken is hij plotseling in het Nederlands gaan spreken, heel basaal. Het is een enorme vooruitgang. Daar kan ik echt van genieten. Soms wordt er ook samen gevierd. Een jongen uit Syrië sprak niet en maakte ook geen geluid. Zijn familie was jaren op de vlucht geweest en ze spraken met hem in gebarentaal. Op een dag sprak hij hier op school zijn eerste woord, toen zijn broer met een bal werd geraakt riep hij 'af'! We hebben met de hele klas staan juichen.'

Persoonlijk bureaukastje, met doorzichtige laden. In iedere lade ligt een persoonlijke opdracht voor een vast moment van de dag.

Elke maandag start het Maatwerkteam met een overleg over de leerlingen met orthopedagoog Romée. De voortgang op de leerlijnen (naar het ZML-model; kan op de juiste manier hulp vragen, kan samenwerken) en de individuele plannen richting het uitstroomprofiel worden dan besproken. En dat is zoeken naar wat werkt en wat niet?

Iedere leerling heeft eigen ontwikkeldoelen die in overleg met de leerlingen zijn opgesteld. De doelen hangen duidelijk zichtbaar op de kastjes van de leerlingen. Het zijn Smart-doelen; ik ruim op tijd mijn spullen op, ik breek mijn potlood niet. Lukt het, dan worden samen nieuwe doelen bedacht. Romée:

'Eigenlijk is het super strikt, je zal schrikken van de regels. Ook lessen zijn super gestructureerd, zeker aan het begin van het jaar. Terwijl mensen in het onderwijs gefocust zijn op kennisoverdracht, is de jeugdzorgwerker bezig met het gedrag.'

Mentor Siepi beaamt dat de combinatie van vaste structuren en echte aandacht ertoe leidt dat leerlingen bijzondere sprongen maken in hun ontwikkeling.

'We bieden echt maatwerk. Er zitten bijvoorbeeld ook hele slimme kinderen in de klas, die voorheen echt niet tot leren kwamen. Die hebben een ander soort aandacht nodig. Vanaf de eerste dag bedenken

we welk materiaal en welke aanpak past bij iedere individuele leerling'.

Jeugdhulpverlener Anita den Heijer-van der Plas noemt een voorbeeld van zo'n leerling die in de reguliere klas niet vooruitkwam:

'Hij was grenzeloos sociaal en zocht ook grenzen. In de Maatwerkklas kunnen we zijn werk afbakenen en controleren, want hij wil heel snel. Nu komt hij tot leren en zien we pas wat hij kan.'

'Er kan zo veel met deze leerlingen'

Het team houdt de resultaten van de leerlingen nauwkeurig bij en aan het einde van het jaar ontvangt het Samenwerkingsverband een overzicht. Hieronder staat een samenvatting van de behaalde resultaten over de eerste 1,5 jaar.

Behaalde resultaten

Uitstroom naar	2022-2023	2023 – feb 2024
Regulier ISK	4	3
Verhuisd	12	4
Verhuisd, uitstroom vso	2	
Dagbesteding/Vso	2	1
Uitgeschreven, Oekraïens	1	4
Nog geen uitstroom		
MBO Entree		2

Wat opvalt is dat een relatief klein percentage van de leerlingen uiteindelijk in de regio op het VSO en/of dagbesteding terecht is gekomen. Het eerste jaar ging het om 20% van de leerlingen in de Maatwerkklas, halverwege het tweede jaar was dat nog slechts één leerling.

Het aantal leerlingen dat moest verhuizen tijdens het traject was het eerste jaar hoog. Orthopedagoog Romée valt stil als het gaat over de verhuizingen. Ze merkt op dat een tijdelijke plaatsing niet voldoende is. Het gezin van de leerling die zijn eerste woordje 'af' sprak in de Maatwerkklas kreeg tussentijds een woning in Friesland aangeboden. Daar werd de leerling op een wachtlijst geplaatst. Romée:

'Vervolgens heeft hij anderhalf jaar thuisgezeten, ik vind dat echt heel moeilijk, dan is alles voor niets geweest... In andere regio's zijn geen vergelijkbare voorzieningen als de Maatwerkklas waardoor onze leerlingen overal worden geweigerd, zodra de scholen ons dossier zien.'

Bij een leerling uit Syrië ging het mis toen hij in een andere gemeente in de straatcultuur terecht kwam en vervolgens in een strenge veiligheidsaanpak. De relatie met Sara, docente van de Maatwerkklas, bleef eerst goed. Sara vertelt dat de leerling door de positieve begeleiding nog steeds naar school kwam en in staat was om te leren.

'Hij stond stijf van de stress, hij wachtte op zijn ouders die hij jaren niet had gezien, je zag dat in zijn lijf. Wij zeiden iedere dag 'blij dat je er bent'. En was hij te laat

dan gingen we na één minuut al bellen, wij keken naar wat hij nodig had...Maar in de overleggen met de gemeente en professionals buiten de school ging het over 'hoe gaan we hem beperken, hoe gaan we hem straffen'. Daar zijn we hem aan kwijtgeraakt.'

Het afbreken van het traject in de Maatwerkklas is een gemiste kans, vindt docente Sara. Er kan zo veel met deze leerlingen als je de tijd krijgt om vertrouwen te geven en vast te houden.

'Ons doel is iedere leerling op eigen niveau bedienen en allemaal een stapje verder brengen. Dat je niet meer bang bent om de klas in te lopen. Of dat je nooit hebt gesproken en dan toch tien woorden kan spreken. Of dat je over angsten komt. We hadden bijvoorbeeld een leerlinge die al meerdere zelfmoordpogingen had gedaan, omdat ze zo is gepest. Een Russische moslima, ze was heel ongelukkig. Ik fietste mee naar het AZC en dan kon ze kletsen onderweg. Iedere dag een stukje verder, mee de straat in, mee om de hoek, mee tot moeder. En toen zei ze op een dag 'ik ben nu oprecht gelukkig'. Dat betekent zo veel. Helaas kreeg ik van haar ook een bericht 'Hé juf ik kon vandaag niet komen, want we moesten vandaag helaas ons huis uit.' Ze moest daarna nog meerdere keren verhuizen.. ik had haar zo veel meer rust gegund'.

'Het mooiste is als ze doorstromen naar een reguliere ISK-klas'

Op de verhuizingen en de aanpak van leerlingen buiten school heeft de ISK weinig invloed. Op de kwaliteit van het eigen aanbod des te meer. En dat stermt hoopvol. De resultaten van de Maatwerkklas zijn nu echt zichtbaar, met zelfs twee doorstromers naar het MBO. Maar voor Romée is de interne route het mooiste resultaat. Terug naar de ISK-klas waar het echt niet lukte en waar leerlingen na de Maatwerkklas opeens wel in staat zijn tot leren. Bij vrijwel alle leerlingen die hebben deelgenomen is sprake van hoger zelfvertrouwen en een verbetering van de schoolse en sociale vaardigheden.

'Het mooiste is als ze naar een reguliere ISK kunnen doorstromen. Dan kunnen ze intern wennen aan een grotere klas. Dat is al verschillende keren gelukt. We hadden hier een meisje, ook uit Oekraïne. Ze was zeer introvert en gespannen. In de reguliere ISK-klas deed ze aanvankelijk niets. Het was bijna een bang muisje, ze rende door de gangen en ze had OCD handelingen in de toilet. Toen ze werd overgeplaatst naar de Maatwerkklas was ze vooral heel blij met de mooiere wc's. We hebben een individueel plan gemaakt waardoor ze zich veiliger zou voelen in de klas. Dus beginnen met werk dat wel lukt, niets hoeven met andere leerlingen, veel complimenten en zo langzaam opgebouwd. Zo werd zij uiteindelijk

een hele normale tienermeid die zich helemaal fijn voelde en nu naar het reguliere onderwijs kan. Ze had anders thuisgezeten en nu gaat ze naar het VMBO theoretische leerweg'.

Slimme investering

De teamleden benadrukken dat leerlingen vaak veel meer kunnen dan in de eerste periode zichtbaar is. Dat het lukt om een deel van leerlingen door te laten stromen naar regulier ISK of voortgezet onderwijs is daar een bewijs van. De Maatwerkklas is weliswaar een investering in tijd en geld, maar niets doen voor deze leerlingen is nog altijd duurder merkt Romée op.

'Als de Maatwerkklas er niet was geweest, dan had het Samenwerkingsverband voor acht leerlingen met speciale behoeften toch een oplossing moeten vinden.'

Tot die conclusie komt Jeroen van 't Wout van het Samenwerkingsverband ook.

'Een passende onderwijsplek is essentieel voor het welbevinden van kinderen en vergroot hun kansen in de samenleving. Toch is dit vaak minder vanzelfsprekend dan het lijkt. De focus ligt daarin te vaak op individuele oplossingen, terwijl wij juist moeten inzetten op het versterken van de omgeving van het kind. Tegelijkertijd zien we de groeiende zorgvragen (en kosten), kansenongelijkheid, en de toename van gespecialiseerd onderwijs en thuiszitters. Dit vraagt om een andere aanpak waarin we bestaande oplossingen benutten en integreren in het reguliere onderwijs.'

Dat wij als Samenwerkingsverband aan de ISK de ruimte hebben gegeven voor de ontwikkeling van een Maatwerkklas, heeft de school en het netwerk enorm versterkt in hun draagkracht. Het is uiteindelijk ook goedkoper dan individuele TLV's² afgeven en bekostigen. De ISK vangt ze nu op in een passende setting met uitstroommogelijkheden naar een reguliere setting. Anders zouden deze leerlingen mogelijk rechtstreeks op een VSO zijn gestart, waar vaak weer de NT2-expertise ontbreekt.

² TLV staat voor toelaatbaarheidsverklaring die samenwerkingsverbanden afgeven voor toegang tot het gespecialiseerd onderwijs.

LOWAN constateert dat er grote verschillen zijn tussen samenwerkingsverbanden, als het gaat om het geven van TLV aan nieuwkomersleerlingen met een speciale leerbehoefte. Dit heeft deels te maken met verschillen in beschikbare budgetten en anderzijds met het feit dat nieuwkomersleerlingen mogelijk verhuizen, als gevolg van de opvangsituatie. Het samenwerkingsverband dat als eerste een TLV heeft afgegeven blijft betalen gedurende de hele schoolloopbaan.

Middelen passend onderwijs zijn natuurlijk niet bestemd voor bestrijding taalachterstanden³. Alleen als leerlingen naast hun taalachterstand een extra ondersteuningsbehoefte hebben die de basisondersteuning overstijgt, kunnen hiervoor de middelen of mogelijkheden van passend onderwijs ingezet worden. In dat kader ontvangt de ISK in ons Samenwerkingsverband een budget passend onderwijs waarvoor zij een plan hebben opgesteld. Daar heeft de ISK de ondersteuningsstructuur van kunnen opzetten en uitbreiden met onder andere een orthopedagoog en dus ook een Maatwerkklas. Dat paste bij onze structuur van andere maatwerkclasses, die we hebben voor thuiszitters op andere schoolniveaus en daar is dit er één van geworden.'

De Maatwerkklas wordt gefinancierd met de reguliere nieuwkomersbekostiging en aanvullende ondersteuningsbekostiging van het samenwerkingsverband. Jeroen van 't Wout van het Samenwerkingsverband is inmiddels overtuigd.

'Het vraagt om een gezamenlijke inzet van de school en het samenwerkingsverband, maar dan kan het. Daar zijn we trots op en zijn onder de indruk van wat de ISK heeft neergezet in korte tijd en de ontwikkeling die de leerlingen maken.'

Ook de regels om dit mogelijk te maken zijn helder, onderstreept Jeroen, daarbij verwijzend naar de site van de inspectie⁴.

'De ISK is een volwaardige school in ons netwerk, we betrekken ze bij overlegstructuren van zorgcoördinatie tot directeuren-overleggen over de doorstroom naar regulier onderwijs of mogelijke arbeid. Door te luisteren en samen te kijken hoe je schooloverstijgende vraagstukken kan aanpakken, door een vaste contactpersoon en door te faciliteren dat de zorgstructuur meer body heeft met de middelen passend onderwijs.'

Tot slot

In veel gemeenten wordt gezocht naar passend aanbod voor nieuwkomerskinderen met speciale onderwijsbehoeften. In de Duin- en Bollenstreek zijn de scholen, het samenwerkingsverband en de gemeente inmiddels overtuigd dat de sleutel ligt bij het gezamenlijk verantwoordelijkheid nemen voor de jonge mensen die anders tussen wal en schip dreigen te vallen. Het samenbrengen van jeugdhulp- en ISK-expertise in één klas op de locatie van een ISK was de uitkomst van hun gezamenlijke zoektocht.

Vanzelfsprekend kan een zoektocht ook leiden tot een maatwerkklas in het VSO, met ondersteuning van de ISK als het gaat om de opbouw van NT2-expertise⁵. De verantwoordelijkheid ligt immers niet alleen bij de ISK's, maar ook bij het samenwerkingsverband en het VSO. Er zijn al met al verschillende varianten denkbaar, zeker als de lokale en landelijke regelgeving hier beter op wordt afgestemd.

De medewerkers van ISK Duin- en Bollenstreek weten wel wat voor hen het verschil heeft gemaakt.

En ze willen eventuele geïnteresseerde collega's in het land nog best een paar mooie adviezen meegeven over 'wat werkt' bij de start van de Maatwerkklas.

- **Start met verhalen delen** over wat er speelt, we hebben eerst aan het samenwerkingsverband gevraagd om bij ons overleg te zitten. Er ontstaat daardoor een gedeeld beeld van deze kinderen.
- **Onwijze ruimte krijgen van je teamleider**
Dat we van onze vorige teamleider een zoektocht mochten doen naar passende werkwijzen en materialen. En dat de huidige teamleider ons ondersteunt en vecht voor het team en deze kinderen.
- **Het werken met professionals met juiste expertise van de ISK en VSO.** We zijn er met ondernemende passievolle en deskundige mensen ingestapt.
- **De steun van het Samenwerkingsverband** heeft in het hele proces een belangrijke rol gespeeld en ook bij afstemming met gemeente. Ook is er een consultant Passend Onderwijs van het samenwerkingsverband aan de school gekoppeld.
- **Het volledige vertrouwen bij de verantwoording** aan het samenwerkingsverband is ook een werkzaam element. Eén keer per jaar laten we zien waar de kinderen naar toe zijn uitgestroomd. We krijgen geld voor de klas, en niet voor iedere individuele leerling. Anders blijf je bezig met verantwoording en administratie. Nu zijn we vooral effectief bezig met de kinderen.

³ In deze context NT2.

⁴ Alleen als deze leerlingen naast hun taalachterstand een ondersteuningsbehoefte hebben die door het bevoegd gezag aangemerkt wordt als extra ondersteuning (ondersteuning die de basisondersteuning overstijgt), kan het schoolbestuur hiervoor de middelen of mogelijkheden van passend onderwijs inzetten. Bron: <https://www.onderwijsinspectie.nl/actueel/nieuwsbrieven/onderwijsinspectie-toezicht-op-de-samenwerkingsverbanden/2021/maart>.

⁵ Artikel op LOWAN-website over NT2 methode in VSO. <https://www.lowan.nl/vo/nieuws/nt2-diglin-in-vso-wij-kunnen-nu-lezen/>.